

**РЕЦЕНЗИЯ НА МОНОГРАФИЮ : КОВТУН А. А.
СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ В РЕЛІГІЙНІЙ ЛЕКСИЦІ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ЧЕРНІВЦІ: ТЕХНОДРУК, 2018. 528 с.**

Петро МАЦЬКІВ

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, Дрогобич, (Україна)
petro_matskiv@ukr.net

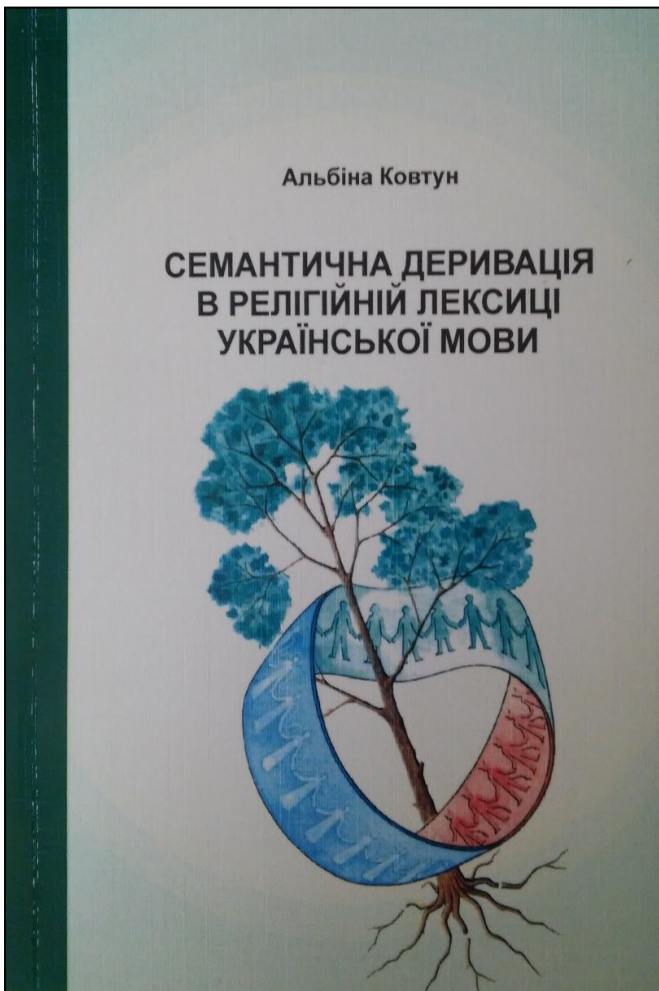
**REVIEW OF THE MONOGRAPHY: KOVTUN A. A.
SEMANTIC DERIVATION IN THE RELIGIOUS LEXIS
OF UKRAINIAN LANGUAGE. Chernivtsi: TEKHNOODRUK, 2018. 528 p.**

Petro MATSKIV

Drohobych State Pedagogical Ivan Franko University Drohobych, (Ukraine)

Мацків П. Рецензія на монографію: Ковтун А.А. Семантическая деривация в религиозной лексике украинского языка. Черновцы: Технодрук, 2018. 528 с. В публикации представлен системно-аналитический обзор содержания и результатов монографического исследования Ковтун Альбины Анатольевны «Семантическая деривация в религиозной лексике украинского языка», которое посвящено развитию полисемии в процессе создания, становления и современного функционирования украинского религиозной лексики. В рецензии определен уровень научной и практической значимости монографического исследования.

Ключевые слова: религиозная лексика, полисемия, семантическая деривация.

Лексика, що має тісний зв'язок з таким складним поняттям, як духовність, нині стала об'єктом особливої уваги українських мовознавців. До репресованих слів, які сьогодні повертаються до обігу з початком дерадянзації, належать релігійні номінації як невід'ємна частина сучасної української літературної мови, що продовжили

не лише обслуговування релігійної сфери осучасненням (українізацією) релігійного мовного континууму, але й збагаченням загального лексичного складу української мови національно-культурними ціннісно значущими знаковими утвореннями.

Результатом активізації релігійної лексики стало утворення нових значень і, відповідно, формування полісемії, яку нині вважають однією з найістотніших рис розвитку мови, невідворотним наслідком побудови й функціонування природної мови. Зважаючи на інтенсивні перетворення в лексичній української мови, зумовлені стрімкими змінами останніх десятиліть у різних сферах життя соціуму, особливу зацікавленість вітчизняної лінгвістики проблемами мовної мінливості, пропонує дослідження А. А. Ковтун зараз на часі.

Автор у монографії пропонує комплексний підхід до аналізу семантичних особливостей розвитку полісемії релігійної лексики як одного з найдавніших лексичних пластів української мови, потужного джерела поповнення сучасного українського лексикону, окреслюючи основні тенденції, що впливають на дериваційну базу релігійної лексики на підставі розгляду лексикографічних праць, контекстів художньої та публіцистичної літератури, попередніх лексикологічних досліджень. Зауважимо, що феномен багатозначності релігійної лексики стимулює обговорення його на сторінках сучасної наукової літератури багатьма дослідниками, однак спеціального вивчення процесу формування полісемії релігійної лексики в українській мові досі не здійснено.

Внесок українських мовознавців у вивчення розвитку релігійної лексики, дослідження сутності багатозначності, семантичної типології у відтворенні розвитку полісемії висвітлено в першому теоретичному розділі монографії; у другому, методологічному, – ідеться про напрями, концепції, методи вивчення багатозначності в сучасному мовознавстві та методологічний інструментарій з'ясування процесу творення полісемії в релігійній лексичній, використаний А. А. Ковтун.

Третій розділ «Джерела й основні напрями розвитку релігійної лексики в українській мові» присвячено

ролі «етнізації» християнства у формуванні релігійної лексики, значенню церковнослов'янської мови, яка підсилила розвиток української літературної мови, збагативши процес творення багатьох питомих лексичних елементів. У цьому ж розділі дослідниця з'ясовує основні джерела формування української релігійної лексики (запозичення і творення в релігійній та нерелігійній сферах питомих елементів, зокрема лексичних, семантичних і перифразних), детальніше зупиняючись на діахронному аналізі семантичної деривації.

У четвертому розділі «Актуальні типи й моделі семантичної деривації в українській релігійній лексиці (за лексикографічними джерелами)» подано характеристику чотирьох основних типів полісемізації релігійних лексичних одиниць, зокрема семантичного звуження, семантичного розширення, метонімізації та метафоризації. Такий підхід до визначення способів формування лексичної багатозначності дав змогу комплексно діагностувати розгортання як релігійних, так і нерелігійних значень у різні періоди становлення означеної лексики. Дослідниця виявила, що внутрішньослівну парадигму більшості семантичних дериватів на позначення релігійної сфери утворено метонімічним способом і семантичним звуженням, а відрелігійних похідних – метафорним.

Беручи до уваги парадигматичний, синтагматичний та епідигматичний зв'язки між значеннями релігійних полісемантів, у п'ятому розділі «Нетрадиційна синтагматика – шлях до полісемії української релігійної лексики» автор долучає аналіз функціонування релігійних лексем у живомовній позарелігійній стихії, що сприяє охопленню прагматики, синтагматики, удоступненню мотивації виникнення багатьох значень, прогнозуванню основних тенденцій розвитку релігійної лексики, перспектив її усталення, актуальності певних семантичних типів і моделей, оскільки більшість проаналізованого контекстного матеріалу – сучасні тексти.

Завдяки обраному підходу – об'єднанню лексикографічного і контекстного, синхронічного й діахронічного аналізу – зазначене дослідження вирізняється з-поміж багатьох вітчизняних та іноземних праць. А. А. Ковтун змогла зафіксувати втрату багатьох значень релігійних полісемантів, засвідчивши «невизнання» словникарями багатьох із них у «живій» мові. Окреслюючи інноваційні тенденції останніх десятиліть стосовно продуктивних типів полісемізації релігійної лексики в українському сучасному мовленні, її стилістичної диференціації, автор указує на помітну продуктивність творення в українській мові від релігійних слів насамперед абстрактних значень за допомогою метафорних та метонімічних моделей, зростання відтінків піднесеності та урочистості, що сьогодні певним чином вирівнює дещо розхитані у ХХ ст. аксіологічні параметри релігійної лексики (наявність забарвлень зневажливості, іронійності, зниженості, грубості), хоча й констатує формування негативно-глузливі інновації останніх десятиліть.

Монографія привертає увагу своєю комплексністю,

теоретико-методологічним рівнем, обумовленістю наукових і прикладних аспектів досліджуваних проблем, органічним взаємозв'язком теорії і практики, обґрунтуваннями пропозицій розв'язання окремих мовознавчих проблем.

Беручи до уваги сказане вище, можемо зробити висновок, що завдяки обраному автором підходу монографія є багатопланою, питання розвитку полісемії в релігійній лексиці як однієї з головних ознак її розвитку розглянуто ґрунтовно, багатий фактологічний матеріал спонукає до подальших досліджень, зумовлює активізацію творчої думки читачів. Рецензована праця поглиблює розуміння окремих теоретичних питань як загальної лексичної багатозначності, так і багатозначності релігійної лексики. Матеріали й результати дослідження можуть стати в пригоді під час підготовки лекційних і практичних курсів із семасіології, вступу для мовознавства, загального мовознавства, стилістики, історії української мови, українського термінознавства і тих міждисциплінарних наук, що стосуються релігійної свідомості як суспільно-історичної категорії.

Для вдосконалення тексту монографії, на наш погляд, можна приділити більше уваги визначенню стилістичного статусу релігійних полісемантів на різних етапах їх розвитку та укласти словник семантичних інновацій релігійної лексики в українській мові у вигляді додатків до монографії чи окремої праці.

Вважаємо монографію Альбіни Анатоліївни Ковтун «Семантична деривація в релігійній лексиці української мови» внеском у розвиток лексикології та семасіології вітчизняного мовознавства.

Matskiv P. Review of the monograph: Kovtun A.A. Semantic derivation in the religious lexis of the Ukrainian language. Chernivtsi: Technodruk, 2018. 528 p. The publication presents a system-based analytical review of the content and results of the monographic study "Semantic Derivation in the Religious lexis of the Ukrainian Language" by Kovtun Albina Anatoliivna, devoted to the development of polysemy in the process of creation, formation and modern functioning of the Ukrainian religious vocabulary. The review determines the level of scientific and practical significance of the monographic research.

Key words: religious vocabulary, polysemy, semantic derivation.

Мацьків Петро - доктор філологічних наук, професор; кафедра української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Кількість наукових праць – 95. Коло наукових інтересів: лінгвокультурологія.

Matskiv Petro - Doctor of Philology, Professor; Department of Ukrainian language of the Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University. Number of scientific works - 95. Scientific interests: lingvokulturologiya.

Received: 14.06.2018

Advance Access Published: August, 2018

© P. Matskiv, 2018